УДК 336.764.2

А. М. Слободяник,
к. е. н., старший викладач кафедри біржової діяльності і торгівлі,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
А. К. Авраменко,
магістр, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

Ф'ЮЧЕРСНА ТОРГІВЛЯ ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ЦІНОВОЇ ПРОБЛЕМИ НА ТОВАРНИХ РИНКАХ УКРАЇНИ

A. Slobodyanik,
PhD in Economics, Senior Lecturer of Exchange Activities and Trade Department,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
A. Avramenko,
master, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

FUTURE TRADE AS A METHOD FOR SOLVING THE PRICE PROBLEM ON UKRAINIAN COMMODITY MARKETS

У статті доведено роль ф'ючерсної торгівлі та її вплив на ціноутворення на товарних ринках України. З'ясовано ряд проблем, що гальмують розвиток торгівлі ф'ючерсними контрактами. Розглянуто стан біржового товарного ринку та проведено аналіз торгівлі сільськогосподарською продукцією. Доведено, що нарощування обсягів реалізації сільськогосподарської продукції повинно стимулювати поширення практики використання товарних деривативів, це прискорить активність біржової індустрії і забезпечить долучення широкого кола суб'єктів аграрного ринку. Запропоновано підходи щодо вдосконалення біржового механізму на прикладі іноземного досвіду. Визначено, що ефективний товарний ф'ючерсний ринок може забезпечити правильні сигнали для спотових ринкових цін.

The article demonstrates the role of futures trading and its influence on pricing in commodity markets of Ukraine. A number of problems were found that hinder the development of trade in futures contracts. The state of the exchange commodity market is considered and the analysis of trade in agricultural products is carried out. It is proved that increasing the volume of sales of agricultural products should stimulate the spread of the practice of using commodity derivatives, which will accelerate the activity of the stock industry and ensure the inclusion of a wide range of actors in the agrarian market. The approaches to the improvement of the stock exchange mechanism on the example of foreign experience are offered. It is determined that an efficient commodity futures market can provide true signals for spot market prices.

Ключові слова: ф'ючерсна торгівля, товарний ринок, інвестиції, аграрний ринок, сільськогосподарська продукція.
Key words: futures trading, commodity market, investment, agrarian market, agricultural products.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах невизначеності в Україні особливо важливо використовувати на ринку фінансових послуг ефективні інструменти, зокрема ф'ючерсну торгівлю. Але існує ряд проблем, що гальмують розвиток торгівлі ф'ючерсами в Україні. Насамперед це брак інвестицій, зниження довіри на фінансовому ринку та неадаптована як до світових, так і до вітчизняних ринкових відносин законодавча база. Уповільнений розвиток ф'ючерсного ринку пов'язаний зі складними умовами становлення ринкової економіки країни, відсутністю необхідної інфраструктури для ф'ючерсної торгівлі, кваліфікованих кадрів біржовиків, спроможних організувати біржову діяльність, з інфляцією, кризою виробництва.

Передплатний індекс 21847

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У вітчизняній економічній літературі розвиток інфраструктури аграрного ринку досліджувався в різних аспектах, що знайшло відображення у наукових працях В.І. Бойка, П.І. Гайдуцького, М.В. Калінчика, П.Т. Саблука, В.П. Ситника, О.М. Шпичака та багатьох інших. Питання розвитку біржового аграрного ринку розглядали Б.В. Губський, Б.П. Дмитрук, Р.П. Дудяк, М.О. Солодкий, О.М. Сохацька, Г.О. Шевченко та інші. Разом з тим, слід зазначити, що функціонування біржового ринку зерна досліджено недостатньо. Воно і досі не знайшло широкого висвітлення у вітчизняній економічній літературі, а зарубіжний досвід у біржовій діяльності потребує грунтовної адаптації до умов України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою статті є обгрунтування шляхів вдосконалення діяльності функціонування біржового ринку зерна в розрізі пропозицій щодо організації ф'ючерсної торгівлі як способу вирішення цінової проблеми на товарних ринках України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз діяльності світових бірж свідчить про те, що вони вже тривалий час не здійснюють торгівлю наявним товаром, який у результаті еволюційного розвитку біржової торгівлі був витіснений на позабіржовий ринок. Натомість сучасні світові біржі виконують роль індикатора світового ціноутворення, у тому числі на основні види сільськогосподарської продукції (зернові і олійні). Нині практично всі світові біржі об'єднані у біржові альянси з електронними торговими майданчиками.

Це дає можливість доступу до біржових торгів великої кількості учасників, незалежно від географії їх розташування. Електронна технологія біржових торгів стала основним каталізатором у прискоренні укладання угод та підвищенні ліквідності торгів.

Основними інструментами сучасної біржової торгівлі є такі види деривативів, як ф'ючерси і опціони, які використовуються як фінансові інструменти для страхування цінових ризиків або у спекулятивних цілях. Тому біржові котирування провідних світових біржових альянсів (CME Group, NYSE-Euronext) дедалі частіше використовуються у світовій практиці з метою виявлення поточного стану кон'юнктури ринку сільськогосподарської продукції та прогнозування її розвитку в коротко-, середньо- та в деяких випадках у довгостроковому періодах.

Необхідно зазначити, що основними фундаментальними факторами макроекономічного рівня, які в останній час мають важливий вплив на формування світових цін на сільськогосподарську продукцію є [7, с. 44]:

1. Зростання світового виробництва біопального, яке викликало підвищення попиту на фуражні, зокрема на кукурудзу для виробництва етанолу та рослинну олію для біодизелю. Найбільшими виробниками біопального в світі є країни Північної, Південної Америки та Європи. До 2021р. прогнозується нарощення обсягів виробництва біопального країнами Латинської Америки та Азійсько-тихоокеанського регіону. Водночас зниження цін на нафту сприяє скороченню підтримки програм виробництва біопального.

1. У зв'язку з цим, згідно з прогнозом Міністерства сільського господарства США (USDA), використання кукурудзи для етанолу у майбутньому залишиться стабільним — на рівні 5,1—5,4 млрд бушелів (129—137 млн т) [2, с. 11—13].

2. Значне підвищення попиту на сою з боку Китаю. Економічне зростання в Китаї забезпечило нарощення імпорту сої на світовому ринку. За останні 9 маркетингових років китайський імпорт сої зріс вдвічі на рівні щорічного приросту в 5 млн т. Враховуючи це, значну роль у ціноутворенні та обсягах виробництва сої відіграє поведінка Китаю і формування його попиту на світовому аграрному ринку у найближчу перспективу. Основним експортером сої до Китаю залишається США. З 2005 р. до 2014 р. експорт американської сої до Китаю зріс на 7%. USDA прогнозує подальше підвищення попиту з боку Китаю на рівні щорічних 3%. При цьому країни Латинської Америки та інші країни світу матимуть значно більший потенціал у його задоволенні, тоді як щорічний приріст експорту сої США до Китаю прогнозується до 2024 р. на рівні 1% [2, с. 16].

3. Макроекономічна політика на світовому ринку також має значний вплив на ціноутворення, зокрема економічні цикли світової економіки, фінансові кризи, вплив Китаю на світове економічне зростання, а також зміна курсу долара США. Посилення чи послаблення курсу долара США впливає на зростання чи падіння цін на світовому ринку сільськогосподарської продукції і характеризується оберненою залежністю.

4. Вплив кліматичних змін. Погодний фактор є досить важливим і важко передбачуваним.

Передплатний індекс 21847

Рис. 1. Пшениця ECBT, CBOT

Джерело: www.tradingview.com/chart/?symbol=CBOT:ZW1!

У результаті несприятливої зміни погоди в основних країнах експортерах сільськогосподарської продукції можна очікувати зростаючу тенденцію руху цінових трендів.

Обсяг і час є факторами впливу, які дають інформацію щодо кількості укладених угод за певний проміжок часу, але не є визначальними. Саме ціна завжди є вирішальним фактором у формуванні рішення щодо здійснення чи нездійснення угоди. Тому ціна — це узагальнюючий фактор, а обсяг і час — похідні фактори впливу.

Що стосується українських переробників, то вони рідко переглядали сформовані раніше закупівельні ціни. При цьому купувати необхідні для роботи обсяги в ряді випадків вдавалося лише по наближеним до максимальних цін попиту [4, с. 30].

На головних світових торгових майданчиках котирування пшениці та кукурудзи впродовж звітного періоду знижувалися. В деякі дні тиск на ціни чинило підвищення курсу долара. Також основним знижувальним фактором став баланс попиту і пропозиції зернових на світовому ринку (рис. 1).

Стан вітчизняного біржового аграрного ринку за останні двадцять років свідчить про його низький рівень розвитку. Незважаючи на постійну державну підтримку та сприяння у розвитку біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією, досі не відбулося становлення біржової торгівлі деривативами, а саме ф'ючерсами та опціонами на сільськогосподарську продукцію. Такий стан зумовлює відсутність можливості страхування цінових ризиків вітчизняних аграрних товаровиробників, зернотрейдерів, а також спекулянтів у отриманні прибутків. Водночас технологічний рівень біржової торгівлі також все ще залишається на низькому рівні [10, с. 86].

На зерновому ринку України, ціни перебувають під впливом зовнішніх геополітичних подій, наразі домінуючими стали фундаментальні чинники — "взаємодія попиту і пропозиції". Попит постійно збільшується на зернові, зокрема кукурудзу, як у тваринницькій і продовольчій галузях, так і з боку підприємств, що виробляють етанол. Запаси кукурудзи знижуються до критичного мінімального рівня в США — першого виробника цих зернових. 40% вирощеної кукурудзи використовується на етанол, і цей показник зростає з кожним роком (+9,7% у 2017 році).

Значну підтримка цьому ринку надає, як наголошувалося, ринок нафти. Високі ціни на нафтопродукти спонукали споживачів пере-

Передплатний індекс 21847

орієнтовуватися на біоенерегію, яка, до того ж, ще й субсидується. Надмірна вартість зернових позначилася на зростанні площ посівів під ними, скорочуючи угіддя інших культур, наприклад сої. Таким чином, площа кукурудзи в 2018 році повинна збільшитися в США, в Україні, Китаї, Євросоюзі. Світовий ринок кукурудзи залежатиме переважно від ситуації в США, де посів почнеться у квітні.

Україна є одним із лідерів у виробництві зерна у нашому регіоні, та визнаним гравцем у світовому ринку зерна, наша частка у цьому році склала 9% від усього виробництва у світі, на наступний рік прогнозується деякий спад, проте не значний. З урахуванням усього цього постає питання про участь України не тільки у торгівлі але й у ціноутворенні. Україні необхідна ф'ючерсна сільськогосподарська біржа, за умови що все буде зроблено правильно і вчасно, для нашої держави, суб'єктів ринку і господарювання відкриються нові можливості а саме:

— виробники матимуть більшу гнучкість у виробництві та зможуть більш ефективно оцінювати свою діяльність у довгостроковому періоді, плануванні;

— для споживачів та підприємств по переробці сільськогосподарської продукції зменшиться залежність від коливання цін;

— трейдери отримають можливість для збільшення закупівель та більш чіткому контролю за ризиком;

— для банків кредитування сільськогосподарської галузі уже не буде настільки ризиковим, що прискорить і кредитування і оборот коштів у країні;

— для держави ж полегшиться контроль та нагляд за ринком [13, с. 9].

Також не варто забувати, що ф'ючерсний ринок також принесе формування прозорого ринкового середовища, що, у свою чергу, дасть можливість страхувати цінові ризики, а значить і одержувати гарантований прибуток і не залежати від державної підтримки та субсидування.

Загалом ф'ючерсний ринок дозволить реалізувати потенціал України на міжнародній арені світового експорту зерна та дозволить державі менше втручатись у сільськогосподарську галузь. Стабілізація та зміцнення ринку та біржі зробить ціни більше передбачуваними а продовольчу безпеку більш стійкою та незалежною [8, с. 211].

Строковий ринок завжди був невід'ємною частиною ринкової економіки країни. З огляду на більш розвиненні економіки світу можна з впевненістю сказати, що обсяг строкового ринку прямо пропорційно залежить від рівня розвитку та зрілості ринкових відносин у рамках однієї економіки.

Країнам, які розвиваються, слід розглядати строковий ринок як один із головних елементів стабілізації економіки, що у змозі підвищити прозорість та передбачуваність цін.

Строковий ринок у змозі надати велику кількість інструментів, за допомогою яких можна керувати ризиками, та більш ефективно втілювати елементи планування на господарствах, забезпечити справедливе ціноутворення найважливіших продуктів для країни. Також забезпечення публічності цін, що надасть строковий ринок, підвищить якість макро- та мікро економічних прогнозів та показників [11, с. 146].

На комплексність розвитку фінансових і товарних ринків дуже позитивно вплине впровадження торгівлі строковими контрактами та підвищиться їх стійкість у довгостроковій перспективі.

Прискорення розвитку біржових інструментів необхідне для більш ефективного управління грошовими потоками що дещо зменшить загрозу неконтрольованої інфляції та для створення більш привабливого інвестиційного клімату. Крім того, товарні деривативи збільшать надходження до бюджету України.

Розвиток та модернізація операцій на строковому товарному ринку відкриє перспективу для значного здешевлення на затрати по їх укладанню, збільшить ліквідність біржових операцій, та зробить їх надійність більш привабливою, така надійність забезпечується багаторівневою системою управління ризиками [5, с. 52].

Основні елементи цієї системи:

— моніторинг фінансового стану учасників у рамках строкової секції;

— впровадження системи строкових лімітів;

— внесення строкової маржі, що забезпечить гарантування цих зобов'язань;

— система взаємозв'язку між лімітом цін і депозитарною маржею, яка буде гарантувати покриття максимальних збитків;

— щоденна переоцінка позицій і розрахунки за варіаційну маржу;

— чітка регламентація процедури примусового ліквідування неплатників.

На сьогодні в Україні відсутній ф'ючерсний товарний ринок, що робить розбудову сучасних товарних ринкових відносин у цій галузі. Така ситуація склалась через відсутність обумовленої державної стратегії у галузі строко-

Передплатний індекс 21847

Рис. 2. Біржа в економічній системі

Джерело: опрацьовано на основі літературних джерел [2, с. 29].

вого товарного ринку, низький рівень проінформованості суб'єктів господарювання. Спостерігається гострий дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері ризик-менеджменту. Також відсутня мотивація до хеджування цінових ризиків за допомогою ф'ючерсів і опціонів, відсутність прозорості у ціноутворенні та дуже слабка біржова інфраструктура. Ці проблеми покладенні у основу побудови високоефективної моделі розбудови строкового товарного ринку сільськогосподарської продукції [2, с. 34].

Однією з перших проблем при розбудові цивілізованого та ефективного ринку ф'ючерсних операцій є довіра його учасників, яка повинна будуватись на повній інформованості його учасників для кожного з суб'єктів та економіки в цілому (рис. 2).

Довіра може бути досягнена тільки за рахунок повної відкритості усіх можливих правил торгівлі, які чітко обумовленні, з суровою регламентацією усіх прав та обов'язків сторін обов'язковим виконання усіма учасниками ринку. Крім того можна виділити окремо торгову платформу, контракти, брокері, клієнтів, регулювання, біржу, державу, склади, процеси поставки та взаєморозрахунків. Вся система налаштована на клієнта, в ній закладена мож-

Рис. 3. Принципові напрями удосконалення біржового механізму

Джерело: [4, с. 33].

Передплатний індекс 21847

ливість вільного контролю клієнтом процесів, які необхідні для функціонування ринку [8, с. 329].

На нашу думку, підходи до вдосконалення біржового механізму доцільно розглядати з позицій найбільш зацікавлених у функціонуванні товарних бірж в Україні суб'єктів — уряду та самої товарної біржі. Слід зазначити, що процес удосконалення біржового механізму, з одного боку, включає в себе упорядкування роботи біржового ринку в цілому, з іншого — удосконалення біржового механізму на кожній біржі окремо (рис. 3).

Як показує зарубіжний досвід, для переходу до торгівлі строковими контрактами в нашій країні, особливо продукцією агропромислового комплексу, що займає провідне місце на товарному біржовому ринку, необхідно створити добре розвинутий ринок реального товару, щоб не менше половини продукції реалізовувалася через спотові та форвардні біржові контракти. Також необхідно домогтися:

— гармонізації стандартів якості товарів з міжнародними стандартами;

— стабільність національної грошової одиниці — гривні;

— кореляції внутрішніх і зовнішніх ринків по основних біржових товарах;

— усунення високих ризиків пов'язаних з логістикою біржових товарів;

— створення стабільної всеоб'ємної законодавчо-правової бази;

— фінансової цілісності передусім ф'ючерсного ринку;

— встановлення кваліфікаційних вимог до учасників ф'ючерсного ринку;

— організації розгалуженої системи підготовки фахівців для обслуговування ф'ючерсного ринку.

Нині в країні дуже мало зроблено для широкого впровадження форвардних контрактів з різними умовами виконання, що є передумовою впровадження ф'ючерсних контрактів. Процес розвитку ф'ючерсної торгівлі в українській економіці триватиме ще багато років і матиме свою історію й етапи становлення, що випливають із реальної обстановки [13, с. 11].

Незважаючи на перелічені проблеми і складнощі, в країні робляться певні кроки для налагодження ф'ючерсної торгівлі як способу вирішення цінової проблеми. За участю основних зернових трейдерів створено товарну біржу "Українська ф'ючерсна біржа", яка успішно здійснює свою роботу. Українська біржа, яка успішно працює на фондовому ринку, розробила правила торгівлі строковими контрактами, які погоджено з Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку, розпочато торгівлю ф'ючерсними контрактами на індекс українських акцій (UX). У перспективі на цій біржі планується освоєння торгівлі ф'ючерсними контрактами на різні базові активи, як-от цінні папери, валюта, зерно та енергоносії, а також впровадження торгівлі опційними контрактами.

З метою підвищення ліквідності багато світових бірж працюють у напрямі розширення кола клієнтів, роблячи акцент на країни з недостатньо розвиненим біржовим ринком. Нині стало абсолютно доступним відкриття рахунків у світових брокерів нашими учасниками і здійснення торгівлі ф'ючерсами і опціонами на сільськогосподарську продукцію на провідних світових майданчиках [3].

Слід зазначити, що нарощування обсягів реалізації сільськогосподарської продукції повинно стимулювати поширення практики використання товарних деривативів на сільськогосподарську продукцію вітчизняними учасниками аграрного ринку. Адже виявлення інтересу з їх боку тільки прискорить активність біржової індустрії і забезпечить долучення до цього процесу широкого кола суб'єктів аграрного ринку: бірж, брокерських контор, державних структур на всіх рівнях.

Повною мірою вітчизняний біржовий аграрний ринок трансформується у центр ціноутворення та страхування цінових ризиків на основні види аграрної продукції тільки за умов наявності на ньому товарних деривативів. Процес впровадження останніх має відбуватися поетапно і вимагає створення вищевказаних організаційно-економічних умов [10, с. 214].

Організація ефективної роботи вітчизняних бірж щодо впровадження торгівлі товарними деривативами забезпечить: прозоре і паритетне ціноутворення; страхування цінових ризиків усіх учасників товарних ринків; прозорий перерозподіл товарних і фінансових потоків; розширення торгівлі аграрною продукцією і продовольством. Формування й забезпечення послідовного впровадження торгівлі товарними деривативами на вітчизняних біржах має стати одним із пріоритетних завдань держави та самих учасників біржового процесу [4]. Організацію прозорого біржового ринку товарних деривативів на сільськогосподарську продукцію необхідно розглядати як один з інструментів оздоровлення фінансового стану сільського господарства, зростання його інвестиційної привабливості.

Передплатний індекс 21847

Ринок повинен бути вільним від будь-яких торгівельних зловживань. Залежність українського ринку від світового буде збільшуватись, про що говорить значна частка експорту у загальній структурі експорту зернових та олійних культур. Зміни світового ринку можуть мати непередбачувані наслідки для сільського господарства України. Подальша лібералізація торгівлі поступово посилить вплив світової кон'юнктури на економіку України, зумовить підвищення економічних ризиків у періоди глобальної економічної нестабільності [5].

Відповідно до наявних тенденцій у світовій економіці варто очікувати подальшого становлення ф'ючерсної торгівлі і розвитку її на теренах нашої країни. Біржі перестають бути тільки складовою частиною оптової торгівлі. Їх роль в оптовій торгівлі має тенденцію до скорочення. Вони стають центрами ф'ючерсної торгівлі в широкому значенні слова, тобто ціноутворювальними центрами, центрами страхування прибутку і такої комерційної діяльності, яка давала б можливість одержувати додатковий прибуток. Щоб забезпечити ефективне ціноутворення переш за все необхідно чітко визначити та регламентувати умови торгівлі. В розвинутих країнах вони прописуються в спеціалізованих установчих документах ф'ючерсної біржі та підлягають чіткому контролю з боку наглядових органів.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Концептуально важливим є усвідомлення необхідності в Україні становлення строкових ринків всіх основних активів, тобто ф'ючерсних бірж, які повинні функціонувати не для забезпечення економіки сировиною, капіталом та валютою, а для організації самих цих ринків. З кожним роком вплив міжнародних цін на ціни внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції зростає. Так, якщо порівняти динаміку цін на зернові в Україні зі світовими, то виявиться певна закономірність, коли рівень взаємодії підвищується, незважаючи навіть на відносну закритість Українського ринку та високий рівень адміністративного регулювання. Ефективний товарний ф'ючерсний ринок може забезпечити вірні сигнали для спотових ринкових цін та визначає можливість отримання прибутку, який може бути гарантованим як частина торгівельного процесу.

Ф'ючерсна біржа, з незначною кількістю високотехнологічних сучасних сертифікованих складів, розміщених у головних портах та транспортних вузлах, зокрема на кордонах, може і повинна обслуговувати строковий (ф'ючерсний) ринок, на якому здійснюється небагато угод з реальним товаром. На ці біржі повинен прийти сертифікований брокер, який співпрацюючи з аналітиками ринків, зможе укладати ф'ючерсні та опціонні контракти на основні види сировини, іноземної валюти та найліквідніших цінних паперів. Він здійснюватиме особливо ризикові інвестиції, беручи на себе ризик негативних цінових та курсових змін з виробника, переробника, торговця, банку.

Література:

1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://agravery.com/uk/posts/section/show/analytics

2. Ганганов В.М. Механізм розподілу доходів на зерновому ринку України / В.М. Ганганов, В.М. Лисюк, О.В. Нікішина // Економіка АПК. — 2012. — № 12. — С. 29—36.

3. Масло А.І. Економічна сутність, класифікація ризиків як об'єкту управління на біржовому товарному ринку [Електронний ресурс] / А. І. Масло // Ефективна економіка. — 2016. — № 1. — Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/49.pdf

4. Михайлов Ю. Довгоочікуваний крок у розвитку ф'ючерсного ринку в Україні // Пропозиція. — 2012. — №6. — С. 28—34.

5. Міщук Г.М. Товарні біржі України: тенденції та проблеми розвитку // Економіка України. — 2005. — № 4. — С. 47—53.

6. Міщук Г.Ю. Державне регулювання розвитку біржового товарного ринку //Економіка АПК. — 2005. — № 1. — С. 87—92.

7. Про господарські товариства [Електронний ресурс]: Закон України від 10.03.2008 р. № 445. — Режим доступу: http://www.rada.gov.ua

8. Сохацька О.М. Міжнародні ф'ючерсні ринки: теоретико-методологічні аспекти. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 454 с.

9. Сохацька О.М. Проблеми та перспективи становлення ф'ючерсного (строкового) ринку сировини в Україні // Економічні та гуманітарні проблеми розвитку суспільства у третьому тисячолітті: збірник наукових праць. — Рівне: Тетіс, 2000. — С. 274—279.

10. Стасіневич С.А. Біржові інструменти управління ціновими ризиками / С.А. Стасіневич, О.С. Литвин // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. — 2013. — Вип. 181 (6). — С. 214—222.

Передплатний індекс 21847

11. Товарні біржі в Україні: Аналіз діяльності, законодавче поле, перспективи розвитку / [П.Т. Саблук, О.М. Шпичак] / За ред. П.Т. Саблука, О.М. Шпичака. — К.: Фірма "ВІПОЛ", 1997. — 427 с.

12. Третяк О.М. Економічний зміст, роль, механізми та інструменти біржового аграрного ринку // АгроІнком. — 2011. — № 7. — С. 6—10.

13. Шаповалов Є.А. Використання в Україні світового досвіду похідних фінансових інструментів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.02"світове господарство і міжнародні економічні відносини". — К., 2001. — 19 с.

14. Шмига О.О. Інфраструктурне забезпечення ринку продукції АПК / О.О. Шмига // Агроінком. — 2005. — №7. — С. 5—8.

References:

1. Agravery (2018), available at: http://agravery.com/uk/posts/section/show/analytics (Accessed 25 Feb 2018).

2. Ganganov, V. M. Lisyk, V. M. and Nikishina, O. V. (2012), "The mechanism of income distribution on the grain market of Ukraine", Economika APK, vol. 12, pp. 29—36.

3. Maslo, A. I. (2016), "Economic essence, classification of risks as an object management on a stock commodity market", Efektyvna ekonomika, vol.1, http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/49.pdf (Accessed 25 Feb 2018).

4. Mikhailov, Yu. (2012), "Long-awaited step in the development of the futures market in Ukraine", Propozytsiia, vol. 6, pp 28—34.

5. Mischuk, G. M. (2005), "Commodity exchanges of Ukraine: trends and development problems", Economic Ukraine, vol. 4, pp. 47—53.

6. Mischuk, G. Y. (2005), "State regulation development of exchange commodity market", Economic APK, vol. 1, pp. 87—92.

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2008), The Law of Ukraine "About business associations", available at: http://www.rada.gov.ua (Accessed 25 Feb 2018).

8. Sokhatskaya, O. M. (2002), Mizhnarodni fiuchersni rynky: teoretyko-metodolohichni aspekty [International Futures Markets: theoretical and methodological aspects], Kart-blansh, Ternopil, Ukraine.

9. Sokhatskaya, O. M. (2000), "Problems and prospects of formation futures (string) raw materials market in Ukraine", Economic and humanitarian problems of the development of society in the third millennium, pp. 274—279.

10. Stanisevich, S. A. and Lytvyn, O. S. (2013), "Ratings of control of price risks, Naukovyi vicnyk Natsionalnoho univercytetu biorecurciv i pryrodokoryctuvannia Ukrainy, vol. 181 (6), pp. 214—222.

11. Sabluk, P. T. and Shpychak, O. M. (1997), Analiz diialnosti, zakonodavche pole, perspektyvy rozvytku [Commodity exchanges in Ukraine Activity analysis, legislative field, development prospects], VIPOL, Kyiv, Ukraine.

12. Tretyak, O. M. (2011), "Economic content, role, mechanisms and instruments of the stock agricultural market", Agroincom, vol. 7, pp. 6—10.

13. Shapovalov, Ye.A. (2001), "Use of international experience in Ukraine derivative financial instruments", Ph.D. Thesis, Economy, Kyiv, Ukraine.

14. Shmiga, O. O. (2005), "Infrastructure supply of the product market APK", Agroincom, vol. 7, pp. 5—8.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2018 р.